

ОЦІНКА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ ЗА ДОПОМОГОЮ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

©2022 АНДРУШКІВ І. П.

УДК 336.671:338.012
JEL: L91; L98; R42

Андрушків І. П. Оцінка рентабельності транспортної галузі України та шляхи її підвищення за допомогою активізації інвестиційної діяльності

Мета статті – оцінка рентабельності транспортної галузі України, дослідження факторів, які впливають її рівень, та окреслення шляхів її підвищення за допомогою активізації інвестиційної діяльності. У статті досліджено питання, які стосуються підвищення рентабельності та завжди є актуальними для будь-якого суб'єкта господарювання. Зазначено, що проведення оцінки рентабельності транспортної галузі України є актуальним питанням, адже на основі отриманих результатів можна розробляти та запроваджувати дієві механізми для підвищення її рівня та розвитку. Відмічено фактори, які впливають на рівень рентабельності діяльності підприємств транспортної галузі. Розглянуто проблемні питання для транспортної галузі, до яких віднесено: відсутність ефективної інвестиційної політики; гострий дефіцит фінансових ресурсів для оновлення матеріально-технічної бази та рухомого складу; недостатній рівень впровадження інноваційних методів і технологій у діяльності. Виконано оцінку рентабельності транспортної галузі України упродовж останніх років, яка свідчить про наявність деструктивних явищ у галузі, що зумовлено низкою проблем, а саме: економічною та геополітичною кризами у країні; високим рівнем фізичного та морального зносу основних засобів. За результатами дослідження запропоновано шляхи вдосконалення розвитку транспорту та транспортної інфраструктури України та підвищення її рентабельності. Зроблено висновок про те, що в цілісній системі аналізу ефективності діяльності підприємств транспортної галузі показнику рентабельності належить провідне місце через комплексність та інформативність цієї економічної категорії. А для інтенсивного розвитку галузі необхідні інвестиції та інновації, які допоможуть вивести транспортні послуги на новий рівень.

Ключові слова: транспортна галузь, рентабельність, інвестиційна діяльність, інвестиційна політика, інновації.

Рис.: 2. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 8.

Андрушків Ірина Петрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри адміністративного та фінансового менеджменту, Національний університет «Львівська політехніка» (вул. Степана Бандери, 12, Львів, 79013, Україна), науковий співробітник сектора транскордонного співробітництва, Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України (вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна)

E-mail: iraan@ukr.net

UDC 336.671:338.012
JEL: L91; L98; R42

Andrushkiv I. P. Assessing the Profitability of the Transport Industry of Ukraine and Ways to Increase It by Intensifying Investment Activities

The article is aimed at assessing the profitability of the transport industry of Ukraine, studying the factors that affect its level, and outlining ways to increase this profitability through the intensification of investment activity. The article explores issues that relate to improving profitability and always be relevant to any economic entity. It is noted that carrying out the assessment of the profitability of the transport industry of Ukraine is an urgent issue, because on the basis of the results obtained, it is possible to develop and introduce effective mechanisms to increase its level and development. The factors that affect the level of profitability of transport industry enterprises are specified. Problematic issues for the transport industry are considered, which include: lack of effective investment policy; acute shortage of financial resources for having updated the material and technical base and rolling stock; insufficient level of implementation of innovative methods and technologies in activities. An assessment of the profitability of the transport industry of Ukraine in recent years is carried out, which indicates the presence of destructive occurrences in the industry, which is caused by a number of problems, namely: economic and geopolitical crises in the country; high level of physical and moral wear of main assets. According to the results of the study, ways to improve the development of transport and transport infrastructure of Ukraine and increase its profitability are proposed. It is concluded that in the holistic system of analysis of the efficiency of enterprises in the transport industry, the profitability indicator belongs to a leading place due to the complexity and informativeness of this economic category. And for the intensive development of the industry, investments and innovations are needed to help bring transport services to a new level.

Keywords: transport industry, profitability, investment activity, investment policy, innovations.

Fig.: 2. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 8.

Andrushkiv Iryna P. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Administrative and Financial Management, National University «Lviv Polytechnic» (12 Stepana Bandery Str., Lviv, 79013, Ukraine), Research Fellow of the Sector of Cross-border Cooperation, Institute of Regional Research named after M. I. Dolishnyi of the NAS of Ukraine (4 Kozelnytska Str., Lviv, 79026, Ukraine)

E-mail: iraan@ukr.net

В умовах інтеграційних процесів та необхідності зростання конкурентоспроможності національна економіка України значною мірою залежить від ефективності функціонування транспортної галузі, яка є однією з фундаментальних засад функціонування економіки будь-якої країни світу та основою її інтеграції в міжнародне господарство. Саме

тому стабільність діяльності суб'єктів господарювання в цій сфері набуває чималої ваги та значення.

Питання, які стосуються підвищення рентабельності, завжди актуальні для будь-якого суб'єкта господарювання, адже є головною метою його фінансової діяльності. Виходячи з вищенаведеного проведення оцінки рентабельності транспортної га-

лузі України є актуальним питанням, адже на основі отриманих результатів можна розробляти та запроваджувати дієві механізми для підвищення її рівня та розвитку.

Серед досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, присвячених питанням оцінки рентабельності транспортної галузі України та шляхам її підвищення за допомогою активізації інвестиційної діяльності, слід відзначити праці таких авторів, як: Т. О. Бочкарьова, Р. О. Кулинич, Н. Г. Пігуль [1], В. С. Гуменюк [2], К. Г. Міщенко [4], О. Приймук, О. Салієнко [5], О. В. Радченко, С. О. Клімович [6], Є. С. Чупрін, Д. В. Кондратенко, Є. М. Гелеверя [8] та ін. Проте недостатньо розкритими залишаються питання щодо підвищення рентабельності транспортної галузі та шляхів її підвищення за допомогою активізації інвестиційної діяльності, які потребують подальшого вивчення.

Мета статті – оцінка рентабельності транспортної галузі України, дослідження факторів, які впливають на її рівень та окреслення шляхів підвищення за допомогою активізації інвестиційної діяльності.

Для забезпечення стійкого економічного зростання кожній галузі потрібен аналіз рентабельності та виявлення факторів, які впливають на її зміни та мають важливе значення для виявлення способів і шляхів підвищення ефективності роботи суб'єктів господарювання різних галузей економіки.

Зазначимо, що рентабельність є узагальненим, якісним показником економічної ефективності діяльності суб'єкта господарювання, що дає змогу порівнювати величину прибутку та розміри засобів, за допомогою яких він отриманий.

Також рентабельність можна вважати мірою дохідності, вигідності та прибутковості бізнесу, а показники рентабельності – важливими елементами, які розкривають середовище формування прибутку.

Рентабельність визначається як здатність компанії отримувати прибуток від своєї господарської діяльності, використовуючи її ресурси, і вона є економічним інструментом, який лежить в основі всіх рішень компанії щодо управління діяльністю та взаємовідносин з діловими партнерами, і тому він набуває статусу основного критерію, що використовується для оцінки економічної ефективності [1].

Велике значення показник рентабельності також має для ухвалення рішень у галузі інвестування, планування, координування, оцінювання та контролю діяльності підприємства. Необхідно також підкреслити і значущість аналізу рентабельності для оптимізації процесу управління основною діяльністю підприємства шляхом наукового обґрунтування резервів підвищення його прибутковості.

Варто відмітити і фактори, які впливають на рівень рентабельності діяльності підприємств транспортної галузі, а саме:

- ✦ *зовнішні*, до яких відносять: географічне розташування, державне регулювання, рівень конкуренції та попиту на транспортні послуги тощо;
- ✦ *внутрішні*: технологічність процесу надання транспортних послуг та рівень оновлення обладнання, оптимальність чисельності виробничого персоналу та фонду робочого часу, ефективність організації праці, достатність наявного обсягу основних засобів тощо [5].

Отже, у цілісній системі аналізу ефективності діяльності підприємств транспортної галузі показнику рентабельності належить провідне місце через комплексність та інформативність цієї економічної категорії.

Що стосується фінансових результатів діяльності транспорту та транспортної інфраструктури, то останніми роками вони не демонструють позитивної тенденції – з початком турбулентних 2013–2015 рр. підприємства зі сфер «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність», отримували збитки, і лише 2016 і 2019 рр. [3] свідчать про прибуткову діяльність.

Як наслідок, рівень рентабельності транспортної інфраструктури також відзначається нестабільністю.

Якщо говорити про рентабельність операційної діяльності, то вона визначається як співвідношення фінансового результату від операційної діяльності до загальної суми операційних витрат і характеризує ефективність здійснення витрат на виробництво та збут продукції (товарів, послуг).

Рентабельність операційної та всієї діяльності підприємств транспортної галузі України за 2015–2020 рр. наведено в *табл. 1*.

Загалом рівень рентабельності виду економічної діяльності «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» за 2015–2020 рр. демонструє відповідний рівень стійкості до змін у зовнішньому середовищі та, навіть у найскладніші роки, показує позитивний рівень рентабельності операційної діяльності за винятком 2017–2018 рр., коли рівень рентабельності операційної діяльності мав від'ємне значення. Це свідчить про те, що витрати від операційної діяльності зростають швидшими темпами, ніж операційний прибуток.

За останні п'ять років найвищий рівень рентабельності був у 2020 р. – 6,8%. Враховуючи ситуацію, яка склалася на вітчизняних підприємствах, актуальним є питання пошуку шляхів підвищення рівня їх прибутковості та рентабельності [3].

Але якщо розглядати рентабельність операційної діяльності за видами транспорту, то лише такі галузі виду економічної діяльності «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність», як: вантажний автомобільний транспорт,

Рентабельність операційної та всієї діяльності підприємств транспортної галузі України за 2015–2020 рр.

Показник	Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств						Рівень рентабельності (збитковості) всієї діяльності підприємств					
	Рік											
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1,1	5,1	-1,0	-1,6	4,1	6,8	-4,9	1,8	-3,5	-4,3	1,4	3,2
Наземний і трубопровідний транспорт	1,7	-0,2	-8,2	-9,7	-2,3	9,3	-3,2	-0,7	-9,5	-11,5	-5,0	10,1
Інший пасажирський наземний транспорт	-1,3	-3,2	-5,3	-6,7	-7,3	-14,1	-4,5	-2,6	-9,8	-4,0	-5,3	-13,0
Пасажирський наземний транспорт міського та приміського сполучення	-0,6	-4,0	-6,1	-7,9	-8,5	-15,6	-4,0	-2,3	-11,4	-4,7	-6,1	-13,9
Надання послуг таксі	-0,4	-2,9	3,1	1,3	-11,8	-5,9	-16,4	-17,7	0,1	-1,3	-14,8	-12,6
Інший пасажирський наземний транспорт, не віднесений до інших угруповань	-5,0	1,1	-0,8	0,4	1,4	-3,8	-6,4	-2,9	-1,2	0,1	0,5	-7,0
Вантажний автомобільний транспорт, надання послуг перевезення речей	-1,2	1,3	2,8	3,3	2,7	3,1	-4,5	-1,3	1,2	1,4	2,2	1,5
Вантажний автомобільний транспорт	-1,2	1,3	2,8	3,3	2,7	3,1	-4,5	-1,3	1,2	1,4	2,2	1,5
Трубопровідний транспорт	-0,3	к	к	к	к	67,7	-4,3	к	к	к	к	70,0
Водний транспорт	1,2	2,0	1,9	1,7	6,9	13,1	-2,9	0,7	2,0	1,6	5,6	2,7
Пасажирський морський транспорт	0,6	-1,9	к	к	к	9,7	0,3	-2,3	к	к	к	6,4
Вантажний морський транспорт	-7,7	к	7,6	3,2	10,5	10,5	-10,5	к	4,5	2,3	8,2	4,0
Пасажирський річковий транспорт	-45,3	-46,7	-4,6	-15,5	57,3	-51,4	-47,8	-52,3	-15,4	-25,5	8,9	-45,3
Вантажний річковий транспорт	7,6	к	к	к	к	20,4	2,6	к	к	к	к	1,7
Авіаційний транспорт	-15,4	3,4	-4,8	-2,6	к	-5,9	-18,8	3,8	-2,2	-3,1	к	-14,5
Пасажирський авіаційний транспорт	к	к	к	к	2,5	-14,8	к	к	к	к	4,6	-23,0
Складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту	3,6	12,3	10,3	10,7	12,6	5,8	-3,9	4,5	4,2	5,0	8,3	-1,9
Складське господарство	-13,1	6,3	-6,0	6,3	10,5	5,8	-22,5	-0,0	-12,0	-1,4	5,3	-3,9
Допоміжна діяльність у сфері транспорту	5,9	13,7	14,3	11,9	12,9	5,8	-1,0	5,7	8,2	7,0	8,9	-1,5
Допоміжне обслуговування наземного транспорту	-2,7	-1,5	-2,4	-0,1	8,1	-10,5	-2,1	-0,6	-2,4	-3,9	3,3	-12,9
Поштова та кур'єрська діяльність	0,5	0,8	-1,6	-6,5	к	2,9	-0,2	-2,0	-2,6	-6,6	к	1,6

Джерело: складено на основі [3].

надання послуг перевезення речей, водний транспорт, вантажний морський транспорт, складське господарство та допоміжна діяльність у сфері транспорту, допоміжна діяльність у сфері транспорту мають тенденцію до зростання.

Інші галузі мають нестабільну динаміку, в основному в бік зменшення рівня операційної діяльності, що головним чином пов'язано з економічною та геополітичною кризою у країні.

Графічне вираження рівня рентабельності чи збитковості операційної діяльності підприємств за видом економічної діяльності «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність», що зображено на рис. 1, вчергове підтверджує наявність кризових ситуацій і відсутність фінансової стабільності транспортних підприємств.

Як видно з наведеного рис. 1, рентабельність операційної діяльності транспортної галузі не характеризується стабільністю. Це свідчить про наявність проблем, які деструктивно впливають на розвиток транспортних підприємств.

Аналогічна тенденція прослідковується і при оцінці рівня рентабельності (збитковості) всієї діяль-

ності підприємств за видом економічної діяльності «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» за 2015–2020 рр.

Для більшої наочності динаміку рівня рентабельності (збитковості) всієї діяльності підприємств за видом економічної діяльності «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» за 2015–2020 рр. наведено на рис. 2.

Як бачимо, наведені рисунки ілюструють нестабільний рівень як операційної рентабельності досліджуваної галузі, так і всієї діяльності, що пояснюється загальними економічними процесами в країні.

Проведений аналіз рентабельності за видом економічної діяльності «Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність» за 2015–2020 рр. свідчить про переважно збитковий характер фінансових результатів діяльності транспортних підприємств до 2019 р.

Такий результат формується під впливом ряду негативних тенденцій, серед яких можна виділити такі: нестабільність обсягів перевезень і вантажообігу, застарілий рухомий склад, непридатність осно-

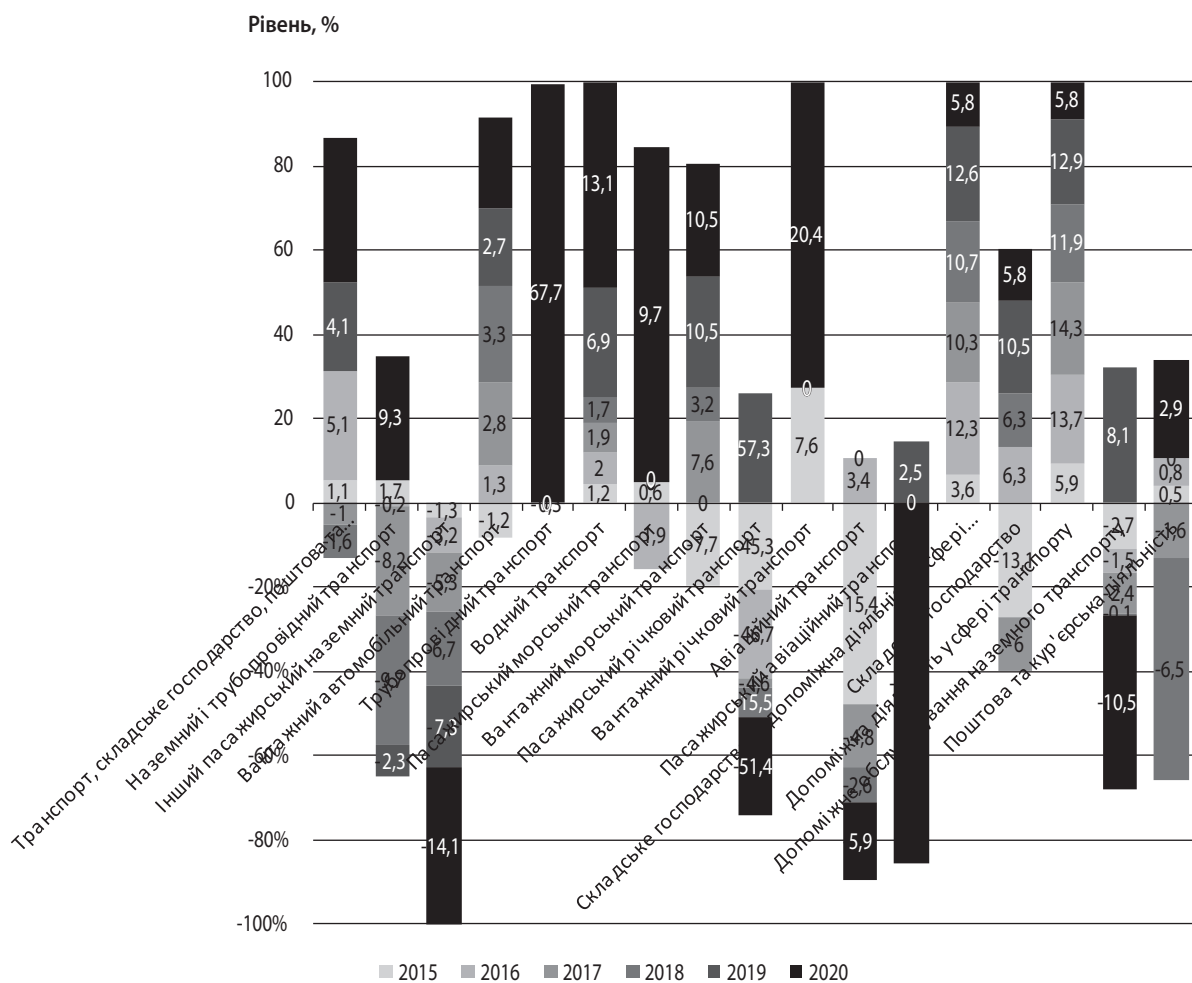

Рис. 1. Рівень рентабельності (збитковості) операційної діяльності підприємств, %

Джерело: складено на основі [3].

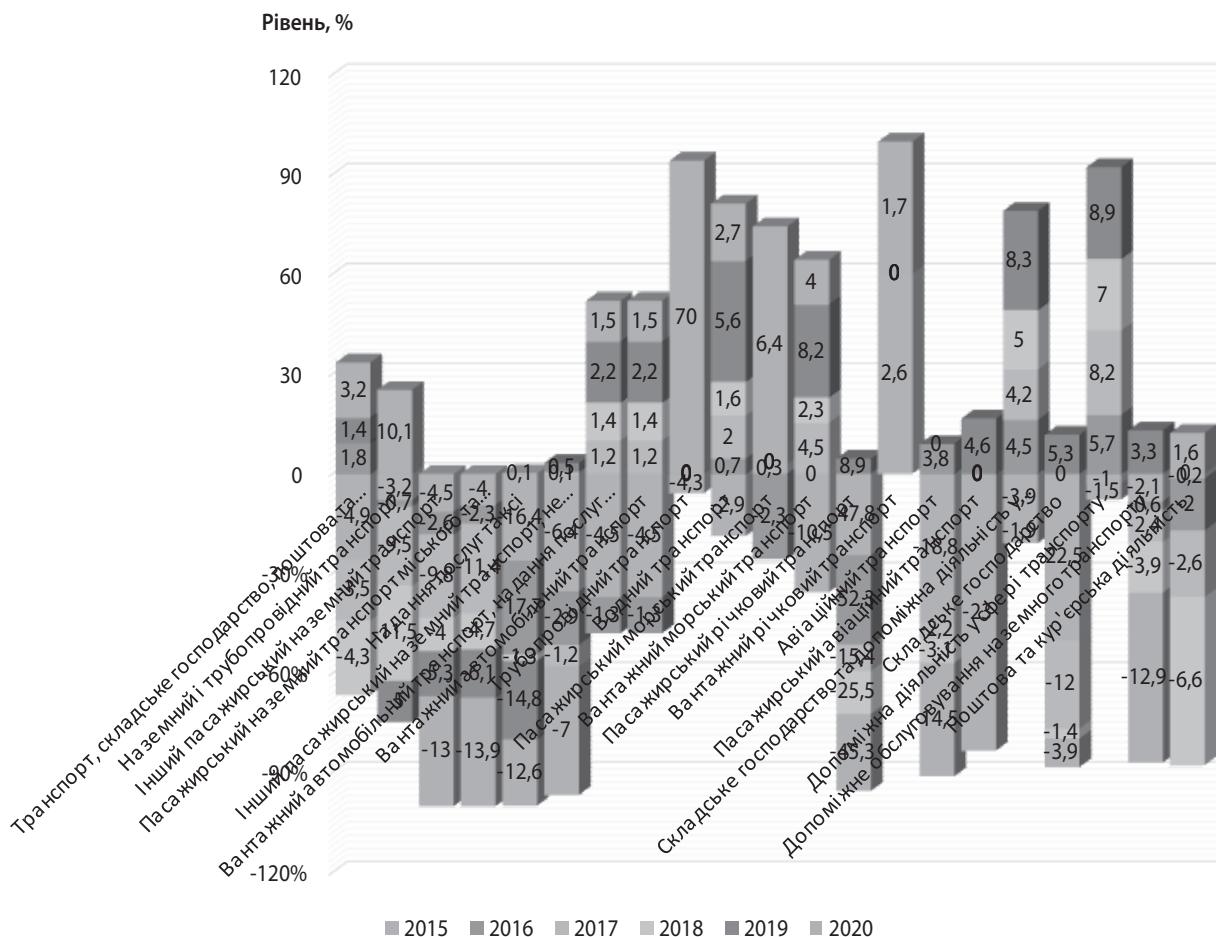

Рис. 2. Рівень рентабельності (збитковості) всієї діяльності підприємств, %

Джерело: складено на основі [3].

вних засобів, зростання витрат, недостатній рівень інвестицій тощо.

Отже, проведене дослідження оцінки рентабельності транспортної галузі України упродовж останніх років свідчить про наявність деструктивних явищ у галузі, які зумовлені низкою проблем, а саме: економічною та геополітичною кризами у країні; незадовільним станом доріг і високим рівнем фізичного та морального зносу основних засобів.

Для оцінки інвестиційної привабливості підприємства розраховується господарський стан підприємства й оцінюються фінансові показники компанії, основним з яких є рентабельність, яка відображає, як зазначено вище, ефективність використання підприємством своїх фінансових можливостей і яка не характеризується стабільністю, що, своєю чергою, впливає на можливість залучення інвестиційних ресурсів у зазначену галузь [4].

Також значними проблемами для транспортної галузі є відсутність ефективної інвестиційної політики, гострий дефіцит фінансових ресурсів для оновлення матеріально-технічної бази та рухомого складу, недостатній рівень впровадження інноваційних методів і технологій у діяльності [8].

Таким чином, для підвищення рентабельності транспортної галузі необхідно здійснювати інвестиції в оновлення основних засобів – транспортних засобів, інфраструктури, проведення автоматизації, впровадження нових сервісів.

Для інтенсивного розвитку також необхідні інновації, які допоможуть вивести транспортні послуги на новий рівень.

Саме інновації та інвестиції можуть сприяти якісним змінам у транспортній галузі України, а саме: збільшенню доходів і рентабельності, безпечності та надійності перевезень, збереженню вантажів і здоров'я людей та більшій екологічності.

За результатами дослідження запропоновано шляхи вдосконалення розвитку транспорту та транспортної інфраструктури України та підвищення її рентабельності, до яких, на нашу думку, слід віднести такі:

- ✦ підвищення рівня державного управління за всіма аспектами транспортної інфраструктури;
- ✦ активізація пошуку та реалізації інвестиційних проектів;
- ✦ часткове та тимчасове зниження податкового навантаження;

- ✦ розробка комплексних рішень для споживачів транспортних послуг за напрямками інфраструктури;
- ✦ оптимізація ціноутворення [7].

ВИСНОВКИ

Отже, проведений аналіз стану та тенденцій рентабельності транспортної галузі в Україні, яка впродовж останніх років не демонструє позитивного тренду, а навпаки, критично потребує збільшення ефективності та конкурентоспроможності, та, як наслідок, якісної модернізації, свідчить про потребу в активізації інвестиційної діяльності транспортної галузі та потребує значних капіталовкладень.

Запровадивши заходи з підвищення рівня економічної безпеки, зростання державної підтримки та залучення інвестиційних надходжень, можна досягти значної ефективності функціонування транспортної галузі та підйому національної економіки України в цілому. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Бочкарьова Т. О., Кулинич Р. О., Пігуль Н. Г. Показники рентабельності підприємств різних галузей України та шляхи підвищення їх рівня. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 10. С. 188–193. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/35.pdf
2. Гуменюк В. С. Теоретичні основи управління прибутком підприємств. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 20. С. 51–55. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/20_2018_ukr/11.pdf
3. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Міщенко К. Г. Прибутковість підприємства та шляхи її підвищення. *Інтернаука*. 2017. № 2. С. 105–107.
5. Приймук О., Салієнко О. Діагностика фінансового стану та підвищення рентабельності підприємства. *Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Серія «Економіка і управління»*. 2016. Вип. 36. С. 223–230.
6. Радченко О. В., Клімович С. О. Оцінка стану розвитку транспорту та транспортної інфраструктури України упродовж останніх років. *Державно-управлінські студії*. 2019. № 5. С. 306–310. URL: http://studio.ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/Stattia_Radchenko-Klymovych.pdf
7. The Global Competitiveness Report 2019. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf
8. Чупрін Є. С., Кондратенко Д. В., Гелеверя Є. М. Аналіз та перспективи розвитку транспортної галузі України з позиції автотранспортних підприємств. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2019. Вип. 24. Ч. 3. С. 125–130. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.ua/archive/24_3_2019ua/25.pdf

REFERENCES

- Bochkaryova, T. O., Kulynych, R. O., and Pihul, N. H. "Pokaznyky rentabelnosti pidpryemstv ryznykh haluzei Ukrainy ta shliakhy pidvyshchennia yikh rivnia" [Indices of Profitability of Enterprises of Various Branches of Ukraine and Ways of Improving Their Level]. *Ekonomika i suspilstvo*, iss. 10 (2017): 188–193. https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/35.pdf
- Chuprin, Ye. S., Kondratenko, D. V., and Heleveria, Ye. M. "Analiz ta perspektyvy rozvytku transportnoi haluzi Ukrainy z pozytsii avtotransportnykh pidpryemstv" [Analysis and Perspectives for Development of Ukraine's Transport Industry from the Position of Motor Transport Enterprises]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu. Serii «Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo»*, iss. 24, part 3 (2019): 125–130. http://www.visnyk-econom.uzhnu.ua/archive/24_3_2019ua/25.pdf
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
- Humeniuk, V. S. "Teoretychni osnovy upravlinnia prybutkom pidpryemstv" [Theoretical Basics of Profit Management of Enterprises]. *Infrastruktura rynku*, iss. 20 (2018): 51–55. http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/20_2018_ukr/11.pdf
- Mishchenko, K. H. "Prybutkovist pidpryemstva ta shliakhy yih pidvyshchennia" [Profitable Enterprises and Ways to Increase]. *Internauka*, no. 2 (2017): 105–107.
- Pryimuk, O., and Saliienko, O. "Diahnostyka finansovoho stanu ta pidvyshchennia rentabelnosti pidpryemstva" [Diagnosis of Financial Condition and Increase the Profitability of the Enterprise]. *Zbirnyk naukovykh prats Derzhavnoho ekonomiko-tekhnolohichnoho universytetu transportu. Serii «Ekonomika i upravlinnia»*, no. 36 (2016): 223–230.
- Radchenko, O. V., and Klimovych, S. O. "Otsinka stanu rozvytku transportu ta transportnoi infrastruktury Ukrainy uprodovzh ostannikh rokiv" [Assessment of the State of Development of Transport and Transport Infrastructure of Ukraine in Recent Years]. *Derzhavno-upravlinski studii*, no. 5 (2019): 306–310. http://studio.ipk.edu.ua/wp-content/uploads/2020/10/Stattia_Radchenko-Klymovych.pdf
- "The Global Competitiveness Report 2019". https://www3.weforum.org/docs/WEF_TheGlobalCompetitivenessReport2019.pdf